

מבצע "חרבות ברזל" – מגמות ברשתות החברתיות במזרח ירושלים

עדכון שבועי – 23-30 בנובמבר 2023

-פנימי-

מיעוט שיח גלוי אודות הפיגוע בכניסה לעיר

- ביום חמישי [30.11] בבוקר דיווחו כלי התקשורת במזרח ירושלים על פיגוע הירי שהתרחש בכניסה לירושלים, ובהמשך, כי "כוחות הכיבוש, יחד עם כוחות הנדסה, פלשו לביתם של בני משפחתו של אחד ממבצעי הפיגוע בצור באהר ועצרו אותם", ופורסמו שמותיהם של שני המחבלים – אברהם (בן 30) ומוראד (בן 38) א-נמר.
- על פי מקורות פלסטיניים, מוראד נמר נעצר בינואר 2010 "והיה נתון לחקירה אלימה במשך יותר מחודש וחצי", ונשפט לעשר שנות מאסר. ב-2013 הוא הועבר לבידוד בכלא רמון ובמשך שנתיים נמנעו ממנו ביקורים. גם אחיו אברהם "נעצר בעבר על ידי כוחות הכיבוש".
- בשעות הערב דווח כי גופותיהם של שני האחים מצטרפות ל-33 גופות של מזרח ירושלמים שמוחזקות בידי הכיבוש מאז 2001 – ביניהם 8 שמוחזקות מאז תחילת מערכת מבול אל-אקצא".
- במקורות טלגרם שאינם פועלים ממזרח ירושלים הובאה הודעתם של גדודי עז א-דין אל-קסאם, שקיבלו אחריות על הפיגוע ובירכו עליו. באותם מקורות פורסמו גם כרזות המאדירות את שני המחבלים.

זיהויים של שני המחבלים מפיגוע הירי בכניסה לעיר עם חמאס, ועברם בכלא הישראלי, עלולים להעיד על פוטנציאל לסכנת השראה בקרב מזרח ירושלמים המזדהים עם חמאס. הבחירה להוציא פיגוע במהלך הפסקת האש היא בחירה מודעת של חמאס, שמבקש להבעיר את השטח בירושלים ומשם לייצר השראה לצעירים נוספים ברחבי הגדה. בנוסף, הפיגוע הקשה הזה אינו דומה לפיגועים קודמים כמו פיגועי דקירה סמוך לעיר העתיקה, ולכן הוא מבטא עליית מדרגה בהסלמה בעיר.

שחרור אסירים מזרח ירושלמים נוספים במסגרת עסקת החטופים

- לאחר סוף השבוע שעבר בו שוחררו אסירות תושבות מזרח העיר, ביום ראשון [26.11] נטען ברשת כי "הכיבוש מנסה להפריע למשפחות האסירים המשוחררים", וסופר כי הן זומנו לחקירה במגרש הרוסים בה הובהר להם האיסור על הפגנת שמחה בשעת שחרור יקיריהן. בנוסף, סופר כי במקביל "כוחות הכיבוש פלשו לסילוואן על מנת להסיר את הדגלים שנתלו סביב בתי האסירים המשוחררים", כמו גם "מנעו התקהלויות סביב הבתים וגנבו ממתקים מאחד מהם".
- ביום שני, הדגש של גופי התקשורת המרכזיים בירושלים היה על "שחרורם של הגורים הירושלמים [כינוי לקטינים]", ותואר כיצד "ההתנגדות הפלסטינית [חמאס] מילאה את הבטחתה ושחררה את הגורים". הרשתות המזרח ירושלמיות התמלאו בתמונות וסרטונים של הקטינים ששוחררו, כשבחלקם נשמעות אמירות כגון "השמחה שלנו מוגבלת בגלל האסירים שנותרו מאחור ובגלל השהידיים בעזה", וגם התבטאויות סביב התנאים הקשים בבתי הכלא הישראליים.
- האסירה המשוחררת פיירוז סלאמה: "ברור שאני שמחה, הדבר האחרון שחשבתי זה שאשתחרר. עם כמה שזה משמח אני חושבת על כל הכאב שקרה. אני רוצה להודות להתנגדות [חמאס], שלולא המאבק שלהם ולולא המאבק בעזה לא היינו משתחררים".
- האסיר המשוחרר נסראללה אל-אעוור: "תודה לאללה, זכיתי אתמול להיות יחד עם המשפחה והאהובים שלי, ובעזרת אללה בקרוב כל החברים שלי ישתחררו גם הם. שאללה ירפא את תושבי עזה, יקל עליהם וירחם על השהידיים שלהם".

רובו ככולו של השיח הרשתי במהלך השבוע עסק בסיפוריהם של האסירים ששחררו במסגרת עסקת החטופים, ולא בכדי – מדובר באירוע יוצא דופן שמקפל בתוכו סמליות רבה הקשורה ביכולתה של "ההתנגדות" הפלסטינית להביא לשחרור אסירים. הצלחתה של העסקה מייצרת דינמיקה הולכת וגוברת במזרח העיר של ביטויי אהדה לחמאס, לכל הפחות כלפי חוץ. התפתחות זו טומנת בחובה אתגר אסטרטגי למדינת ישראל בשנים הקרובות בכל הקשור למאמץ לנתק את הקשר בין תושבי מזרח העיר לבין תנועת חמאס.

קמפיין סביב "התנאים הקשים" של האסירים המזרח ירושלמים בבתי הכלא

כאמור, חלק נכבד מהכתבות שפורסמו סביב שחרור האסירים עסקו בתיאור התנאים הקשים בהם חיו האסירים בבתי הכלא. בכתבה שפורסמה ביום רביעי [29.11] סיפר תושב מזרח העיר כי הוא "בילה חמישה ימים של גיהנום במגרש הרוסים" ותיאר את הקור העז בבית המעצר "שהוחרף משום שלא נתנו לנו שמיכות ושפכו עלינו מים קרים". בנוסף, הוא תיאר גם "צפיפות איומה בתאים" וציין כי האור שבתא שלו היה כבוי במהלך היום ודלוק בלילה - "התעללות שאפילו לא ראינו בימי האינתיפאדה הראשונה והשנייה".

בימים האחרונים מנצלים רשתות החדשות את שחרור האסירים על מנת לייצר קמפיין של ממש על "התנאים הקשים בבתי הכלא". זאת, כחלק מהניסיון לייצר נראטיב שקרי לפיו חמאס התייחסו באנושיות לחטופים הישראלים בעוד ישראל נהגה באסירים הפלסטינים באכזריות.

סיפוריהם של אסירים מוכרים – רמזי אל-עבאסי ונפוד' חמאד

- מבין האסירים ששחררו בימים האחרונים, השמות של כמה מהם מוכרים מאוד לאוזן המזרח ירושלמית, שכן עדכונים אודות מצבם היו מתפרסמים גם בשגרה. כך למשל, ברשתות עקבו בשמחה אחרי שחרורו של הפעיל רמזי אל-עבאסי, שצולם בצאתו מהכלא "לבוש בחולצה קצרה, עם שיער פרוע, לאחר שירד משמעותית במשקל", כשהוא מחבק את משפחתו. מאז שחרורו, הספיק אל-עבאסי להצטלם כשהוא מחובק עם בתו (לאחר שלפני מספר חודשים נמנע ממנה לחבק אותו אחרי הוצאתו מדיון שנערך בעניינו באולם בית המשפט), וגם להצטלם כשהוא "מבקר את הקבר של אמא שלו מיד לאחר השחרור". בנוסף, אל-עבאסי השמיע במספר מקומות את חוויתו מ"בית הכלא של הכיבוש בנגב", וסיפר כי האסירים שם "לא רואים אור שמש, מקבלים מכות לאורך כל היום, ואפילו עוברים הטרדות מיניות ומעשי אונס".
- אסירה מפורסמת נוספת ששחררה היא נפוד' חמאד, שנשלחה לכלא לפני פחות משבועיים לאחר שדקרה יהודיה שגרה בשכונת שמעון הצדיק ופצעה אותה. ביום ראשון [26.11] סיפר אביה של חמאד כי הוא זומן לחקירה במגרש הרוסים - שם פירטו בפניו כי התנאים לשחרורה של בתו כוללים איסור על כל הבעת שמחה וחגיגות - ותיאר כיצד הוא ציפה לבואה באותו ערב לשווא. "כל המשפחות קיבלו את ילדיהן חוץ ממני, ואני לא יודע שום דבר על מצבה", הוא אמר, ותיאר את תחושת התסכול והייאוש שלו. עם זאת, ביום שני [27.11], דווח כי "הכיבוש פלש לבית משפחת האסירה נפוד' חמאד" עם ההודעה על שמות האסירים שישוחררו בפעימה הרביעית, וברשת הופצו סרטונים בו נראים כוחות הביטחון "פולשים לבית המשפחה בשיח' ג'ראח, מכריחים את העיתונאים לצאת מהמקום ומאיימים על המשפחה שלא יפגינו שמחה".

אין ספק כי שחרורם של אל-עבאסי וחמאד העלה את קרנה של חמאס בקרב חלק מתושבי העיר, ושבתקופה הקרובה ינסו שופרות חמאס להדהד את הנראטיב לפיו רק "ההתנגדות" יכולה להביא לשחרור אסירים מזרח ירושלמים.

הריסות בתים בג'בל מוכבר ובבית חנינא

- ביום שני [27.11] דווח ברשתות כי "כוחות הכיבוש אילצו את משפחת חסאסנה להרוס ארבע דירות בבניין מגורים השייך למשפחה בג'בל מוכבר, למרות שהיו באמצע תהליך רישוי", לדברי טלעת חסאסנה, אב המשפחה. "בכל בית גרה משפחה עם ילדים - מה הם אמורים לעשות איתם במזג האוויר הקשה הזה? שלחתי את הילדים לשכנים כדי שלא יראו את הבית שלהם נהרס", הוא אמר, "אני אשיג אישור לבנייה על הקרקע ואבנה את הבית שוב - זו המדינה שלי וכל מה שהכיבוש הרס אני אשקם".
- יום לאחר מכן [28.11] דווח כי גם אוסאמה א-רג'בי, תושב בית חנינא, "אולץ להרוס את ביתו תוך איום בסנקציות ובקנסות כבדים". לדבריו של א-רג'בי, הבית נבנה לפני 23 שנים, והוא הוסיף כי העירייה מכריחה אותו להרוס בית נוסף השייך לשני בניו. "הייתי צריך להרוס את הבית במו ידיי בגלל המצב הכלכלי הקשה", הוא אמר, "ובינתיים אני משלם קנסות על הבית השני - עד שאולי אצטרך להרוס גם אותו".

נראה כי מבחינת התקשורת הפלסטינית הריסות בתים חזרו להיות דבר שבשגרה, ובגוף הכתבות כבר לא מוזכר שמדובר ב"אכיפה חריגה בעת מלחמה" או ב"מעשה שנובע מרצון לנקמה".

פעילות קהילתית בארגונים ומרכזים בעלי אופי לאומני

- הפעילות במרכזים הקהילתיים במזרח ירושלים אשר אינם שייכים לעירייה ממשיכה גם השבוע, ולצד סדנאות לבני ובנות נוער במרכז בורג' א-לקלק פורסם בדף הפייסבוק של המרכז סרטון המתעד את ילדי הגנים שפועלים בו. בסרטון נראים הילדים שירים שיר אודות "אדמת החופש שנשרפה ונגנבה" ומבקשים "תנו לנו את הילדות והשלום", ולצדו נכתב כך: "קול הילדות בפלסטין נשאר מלא תקווה ונחישות, [...] הילדים בסרטון מגלמים את רוח הרצון של דור המבקש לחיות את החיים בפשטות ושמחה - למרות הקשיים שהוא מתמודד איתם. [...] הבה ניתן להם את התמיכה שלנו, הבה נהיה חלק מהמסע שלהם חופש וביטחון".
- גם בארגון 'אל-בוסתאן' הפועל בסילוואן התקיימו השבוע פעילויות לילדים ובני נוער, ובדף הפייסבוק שלו פורסמו מסרים חשובים להורים - כמו למשל החשיבות להיות בתקשורת תמידית עם הילדים שלהם סביב הדברים שהם נחשפים אליהם מחוץ לבית, ולשמור על בריאותם הנפשית.

הפעילות במרכזים הללו מבטאת היטב את מורכבות החיים של תושבי מזרח העיר - קיום של אירועים קהילתיים עבור תושבי השכונות לצד עטיפה של חלקם בתכנים בעלי אופי לאומני.

פעילות במנהלים הקהילתיים המזוהים עם העירייה

גם במינהלים הקהילתיים של העירייה התקיימו לאורך השבוע פעילויות לילדים, בני נוער, צעירים וקשישים, אך מתוך כל דפי הפייסבוק של המינהלים בלטה הפעילות של המינהל הקהילתי של צור באהר, אום טובא ואום ליסון. כך למשל, ביום שלישי [28.11] התפרסמו בדף תמונות במפגש שהתקיים לרגל יום הקשיש הבינלאומי, אשר כלל פעילות של שתילת עציצים, חלוקת מתנות, סדנת התמודדות עם חרדות ועוד. על פי התמונות, בפעילות השתתפו כמה עשרות קשישים.

ייתכן כי פרסום הפעילויות והסדנאות שמתקיימות במינהלים קהילתיים אחרים יעזור למשך משתתפים נוספים אליהן.